

TÜRK ROMAN VE ÖYKÜLERİNDE VETERİNER HEKİM İMGESİ

THE IMAGE OF TURKISH NOVELS AND STORIES

Dr. Öğr. Üyesi Altan ARMUTAK

Gönderildiği Tarihi: 19 Nisan 2025

Kabul Tarihi: 13 Mayıs 2025

Makale Atfı

Armutak, A. (2025). Türk roman ve öykülerinde veteriner hekim imgesi. *İstanbul Rumeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1): 83-95.

Özet

Bu çalışmada, Türk edebiyatının en önemli dallarından olan roman ve öykülerde yer alan veteriner hekim imgesi araştırılarak, edebiyatımızda veteriner hekimliği mesleğinin varlığı ve önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Konu ile ilgili günümüze kadar yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda, roman ve öykülerimizin ilk örneklerinden başlanarak, veteriner hekim imgesi farklı dönemlere ait çok sayıda eserde incelenmiştir. Böylece, veteriner hekim imgesinin edebiyatımızda geçirdiği evreler gösterilmiş ve günümüzde ulaştığı sonuçlar yorumlanmıştır. Sonuç olarak, veteriner hekimliği imgesinin de diğer meslek grupları gibi edebiyatımızın roman ve öykülerinde yer aldığı ve hatta bunun son yıllarda giderek daha da arttığı ortaya konulmuştur. Bu şekilde, veteriner hekimlerin üstlendiği görevler ve bu görevlerin ışığı altında toplumumuzun veteriner hekimlere bakış açısı ve beklentileri de değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Veteriner hekim, roman, öykü, imge, roman kahramanı.

Abstract

In this study, the image of the veterinarian in novels and stories, which are among the most important branches of Turkish literature, was investigated and the existence and importance of the profession of veterinary medicine in our literature was tried to be revealed. No study has been found on the subject to date. In this context, starting from the first examples of our novels and stories, the image of the veterinarian was examined in many works belonging to different periods. Thus, the stages that the image of the veterinarian went through in our literature were shown and the results it reached today were interpreted. As a result, it was revealed that the image of the veterinarian, like other professional groups, was also included in the novels and stories of our literature and that this had even increased in recent years. In this way, the duties undertaken by veterinarians and the perspective and expectations of our society towards veterinarians in the light of these duties were also evaluated.

Keywords: Veterinary medicine, novel, story, image, novel hero.

¹*İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı*
üyükçekmece-İstanbul, Türkiye, armutak@iuc.edu.tr

1. GİRİŞ

Roman ve öykü geleneği yurdumuza ilk kez Tanzimat döneminde (1839-1876) çeviri eserler yoluyla girer. İlk özgün Türk romanı ise, Şemsettin Sami'nin 1872 yılında yazdığı “Taaşuk-ı Talat ve Fitnat” adlı eserdir. İlk Türk öykü kitabı da, Ahmet Mithat Efendi'nin 1870 yılından başlayarak kaleme aldığı “Kıssadan Hisse ve Letaif-i Rivayat” adlı beş ciltlik bir yapıttır (Karaalioğlu, 1983). Geçmişten günümüze Türk roman ve öykülerinde, birçok konu işlenmiş ve bu konu çerçevesinde rol oynayan karakterlere yer verilmiştir. Bu karakterler ve onların ayrılmaz parçaları olan meslekleri de roman ve öykülerde ayrı bir yer tutmaktadır. Roman ve öykülerimizde farklı mesleklerden kahramanlara yönelik çalışmalar belirlenmiştir (Terzioğlu ve Yıldırım,1984; Asiltürk, 2010). Ancak bugüne kadar, roman ve öykülerimizde veteriner hekim imgesi üzerine yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Mesleki ve akademik çevrelerde, Türk roman ve öykülerinde veteriner hekim imgesine hiç rastlanmadığı veya çok az rastlandığı şeklinde bir görüş hakimdir. Bu çalışma, bunun üzerine planlanmıştır. Konu ile ilgili yayınlar, özellikle Türk roman ve öykü kitapları, veteriner hekim imgesi yönünden detaylı olarak incelenmiş ve bulgularımız değerlendirilip sınıflandırılmış ve sonuçlar ortaya konularak tartışılmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Edebiyatımızda veteriner hekim imgesinin belirlendiği ilk öykü, Ömer Seyfettin (1884-1920)'in 1908 yılında İzmir'de yazdığı “Pireler” adlı öyküsüdür. Yazar, gerçek yaşamında sahiplendiği ve çok sevdiği “Koton” adını verdiği köpeğini, bu öyküde hastalanmış olarak okuyucunun karşısına çıkarır (Geçer, 2020).

Öykü, bir Türk gencinin, Fransız eşi ve köpekleri Koton ile İzmir'in arka sokaklarındaki evlerinde sürdürdükleri sade yaşamın anlatımıyla başlar. Ancak Fransız kadın, temizliğe hastalık derecesinde düşkündür. Her gün temizlik yapar ve köpekleri Koton'u da günde üç kez yıkar. Bir süre sonra Koton hastalanır ve yemeden içmeden kesilir; zayıflar ve gittikçe erir. Götürdükleri Türk veteriner hekimlerin verdikleri kınakına, müşhil vb. ilaçlar ile tavsiyelerinden de pek bir yarar görülmez. Bunun üzerine yakın bir arkadaşı, Koton'u bir de Avrupa'lı veteriner hekimlere götürmelerini söyler. Köpeğin durumu daha da kötüleşince, Koton'u yakınlarındaki İtalyan bir veteriner hekime götürmek zorunda kalırlar (Geçer, 2020; Ömer Seyfettin, 2024).

Koton'u muayene eden İtalyan veteriner hekim köpeğin üzerine bir avuç pire bırakmalarını ve bu şekilde Koton'un kısa sürede iyileşeceğini söyler. Bu yöntemi çok saçma bulduklarından İtalyan veteriner hekimle tartışır ve onun söylediklerini yapmak istemezler. Ama hayvan daha da fenalaşınca arkadaşlarının birinin iş yerindeki pirenmiş bir depoya Koton'u birkaç günlüğüne bırakırlar. Geçen sürede pirenen Koton'un süratle iyileştiğini hayretle görürler. Köpeğin iştahı açılmış, hayvan hareketlenmiş ve sağlığı düzelmiştir. Köpeği tekrar İtalyan veteriner hekime götürdüklerinde, veteriner hekim, her hastalığın ilaçlarla tedavi edilemeyeceğini onlara açıklar. Pirelerin sayesinde hayvanların uyuyamayacaklarını, canlanacaklarını, sürekli kaşınacaklarını ve bu şekilde acıkarak daha çok yemek yiyerek sağlıklarına kavuşacaklarını anlatır. Öykü, yazarın evlerinde pirelerin gezindiğini ve Koton'un artık sağlıklı bir yaşam sürdüğünü anlatan ifadelerle son bulur (Geçer 2020; Ömer Seyfettin, 2024).

Ancak veteriner hekimliği yönünden; pirelerin öyküde anlatıldığı gibi hayvanlar için yararlı değil, tam tersine zararlı canlılar olduğu, veba ve tifüs gibi birçok hastalığı taşıdığı ve özellikle köpeklerde alerjik deri hastalıkları ve kansızlık oluşturduğu bir gerçektir. Bu bakış açısıyla da; İtalyan veteriner hekimin tedavisinin uygun olmadığı, aksine Türk veteriner hekimlerin tedavi yöntemlerinin daha bilimsel ve uygun olduğu ancak öyküdeki köpeğin günde en az birkaç kez yıkanması ve evde sürekli temizlik maddeleriyle temas etmesinin, Türk veteriner hekimlerce uygulanan tedaviyi zayıflattığı ya da sonuçsuz bıraktığı düşünülebilir.

Ömer Seyfettin'in bu öyküyü yazmasında, Baytar Rüştüyesi'nde 1893-1896 yılları arasında gördüğü öğrenim sırasında edindiği izlenimler de etkili olmuş olabilir. Birçok çevrelerce Ömer Seyfettin'in veteriner hekim olduğu yönünde yanlış bir bilgi söz konusudur. Kendisi, Askeri Veteriner Okulu'na gitmemiş ve veteriner hekim olmamıştır (Bekman, 1940; Çalışlar, 1988).

Cumhuriyet ile beraber, Türk romanında veteriner hekim imgesi daha çok yer almaya başlar. İlk dönem yazarlarından Mithat Cemal Kuntay (1885-1956) tarafından 1938 yılında yazılan "Üç İstanbul" romanında, ulusal şairimiz veteriner hekim Mehmet Akif, "Mehmet Raif" karakteriyle yer alır. Zaten Mehmet Akif'in gerçek adı da "Mehmet Ragif"tir. Yazar, bundan esinlenerek Üç İstanbul'da onun adını "Mehmet Raif" şeklinde değiştirerek kullanır (Kuntay,1998, 2022).

Mithat Cemal Kuntay'ın, İstanbul'un baskı, meşrutiyet ve işgal olmak üzere üç ayrı dönemini anlattığı romanında yer verdiği Mehmet Raif karakteri, tıpkı ulusal şairimiz gibi sert mizaçlı, doğru sözlü, dürüst, namuslu, sorumluluk sahibi, inançlı ve vatansever aydın bir karakter olarak yansıtılır. Ancak Üç İstanbul'da Mehmet Raif olarak sembolize edilen Mehmet

Akif karakterinin, mesleğinin veteriner hekim oluşundan söz edilmez. Vatansever ve şair kimliği çok daha ön plandadır (Kuntay,1998, 2022).

Tarık Buğra (1918-1994)'nın 1963 yılında yazdığı “Küçük Ağa” romanında da yine ulusal şairimiz veteriner hekim Mehmet Akif yer alır. Romanda, 1920 yılında Ankara'ya düşmanla mücadele etmek için gelen romanın başkahramanı Küçük Ağa'ya orada “Mehmet Akif” ismini işitip işitmediği sorulur. Bu soruya Küçük Ağa “tanımasam utanırdım” diye cevap vererek ulusal şairimize olan hayranlığını dile getirir. Mehmet Akif ile görüşmenin de büyük bir şeref olacağını söyleyen Küçük Ağa, çok heyecanlıdır. Daha sonra Küçük Ağa, Mehmet Akif Beyin üç saate varan sohbetlerini dinler: “Akif gibi bir insanla beraber olmak, konuşmak, öyle birisinin bulunduğunu, zor durumlarda, çetin dönemeçlerde ona akıl danışabileceğini bilmek büyük bahttı” sözleriyle Mehmet Akif'in o günün Ankara'sındaki gücünü ortaya koyar (Buğra, 1984; Gürbüz, 2013).

Tarık Buğra, 1976 yılında kaleme aldığı “Firavun İmanı” romanında ise, ulusal şairimiz veteriner hekim Mehmet Akif'e çok daha geniş yer ayırır. Bu romanda Mehmet Akif, ulusal bir kahraman olarak fikirleri ve kişiliğiyle göz doldurur. Tüm bu süreçlerde, duruşu, olaylara yaklaşımı ve ürettiği çözümler ile Mehmet Akif bir destan yaratır (Buğra, 2004; Koç, 2018).

Tarık Buğra'nın her iki romanında da, Mehmet Akif'in filozof, şair ve devlet adamı kişiliği çok etkindir. Onun veteriner hekimliği yönü, bu özelliklerinin biraz gölgesinde kalmıştır. Yurdumuzda son yıllarda, bazı genç yazarlarca da ulusal şairimiz veteriner hekim Mehmet Akif Ersoy'un hayatını konu edinen romanlar yazılmıştır. Bu romanlar şu şekilde sıralanabilir:

- Yusuf Aydoğan: Milli Şair Mehmet Akif Ersoy (2017)
- Semrin Şahin: Mehmet Akif Ersoy-Yarından da Yakın (2017)
- Sevda Kıdeyş: İlk Mehmet Akif Ersoy Romanı-Mısır Apartmanı (2021)
- Elif Akardaş: Akif-Mehmet Akif Ersoy Romanı (2021)
- Erdal Arslan: Korkma-Bir Akif Romanı (2023)
- Ali Emre: Mehmet Akif (2023)

Bu romanlarda, Mehmet Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'nın dizelerinin yazarı olduğundan hareketle şair ve filozof kişiliği işlenmiştir. Buna ek olarak, veteriner hekim olduğu ya da bilimsel veteriner hekimliği öğrenimi gördüğü de bu romanlarda sıklıkla vurgulanmıştır.

Tarihsel romanlarıyla ün kazanan Kemal Tahir (1910-1973) “Kurt Kanunu” adlı romanını 1969 yılında yayınladı. Roman, Mustafa Kemal Paşa'ya 14 Haziran 1926 günü yapılması planlanan “İzmir Suikasti” girişimini ve bu girişimin ortaya çıkarılmasını konu edinir. Bu girişimin arka planındaki isimlerin çoğu İttihat ve Terakki Partisi eski üyeleri olup, bu kişilerin aralarındaki diyaloglar, ayrılıklar, hesaplaşmalar ve çatışmalar romanın temelini oluşturur. Yazar, kendi görüşlerini, romandaki karakterler üzerinden okuyucuya yansıtarak bu tarihi olayı işler (Tahir, 1982; Sümbüllü, 2017).

Kitapta “Baytar Rasim” olarak anılan emekli albay veteriner hekim Rasim Bey de, kurmaca değil, gerçek bir karakterdir. Romanda, Baytar Albay Rasim Bey'in, İzmir'de gerçekleştirilecek bu suikast girişimine katılacağı ve bu amaçla diğer zanlılarla işbirliği yaptığı anlatılır. Gerçek hayatta yaşanmış bu olayda, askeri veteriner hekim Rasim Bey, yazar tarafından tarihi gerçeklere uygun olarak işlenmiştir. Ancak Baytar Rasim, romandaki Abdülkerim Bey, Kara Kemal ve Emin Bey gibi esas karakterler arasında yer almamıştır. Romanda ikinci sınıf bir karakterdir. Sonuç olarak, kurulan İstiklal Mahkemesi tarafından Baytar Rasim Bey de diğer sanıklar gibi suçlu bulunacak ve idama mahkum edilecektir (Tahir, 1982; Sümbüllü,2017).

Şair ve yazar Attila İlhan (1925-2005) “Aynanın İçindekiler” başlığı altında Türkiye tarihinin 1909-1960 yılları arasındaki dönemini anlattığı bir dizi roman yayınladı. Bu serinin altıncı romanı olan ve 2002 yılında yayınlanan “Allah'ın Süngüleri” kitabında yazar, Mustafa Kemal ve çevresindekilerin yaşadığı Kurtuluş Savaşı sürecini, renkli detaylarla süsleyerek verir (İlhan, 2019; Feyzioğlu,2005)

Attila İlhan; Allah'ın Süngüleri romanında, “Baytar Salih” olarak Veteriner Hekim Binbaşı Hacıoğlu Salih Bey (1880-1954)'den de söz eder. Baytar Salih Hacıoğlu da hayali değil gerçek bir kişidir. Romanda, sınırlı bir bölümde adından söz edilse de o dönemin siyasi hareketleri içinde çok etkindir. Trabzon'un Tonya ilçesinde dünyaya gelir. Babası öğretmendir. Lise eğitimi için gittiği İstanbul'da liseden sonra girdiği Askeri Baytar Mektebini 1904 yılında birincilikle bitirir. Ordudaki görevine Baytar Yüzbaşı rütbesiyle başlar ve Bağdat'a tayin olur. Görevi gereği farklı şehirlerdeki birliklerde görev yapar. Bir süre sonra, İttihat ve Terakki Partisi'ne girer. Hareket Ordusu'nda da yer alır ama daha sonra bu partiden ayrılır. Askeri Baytar Mektebi'nde 1910-1912 yılları arasında öğretmenlik yapar. Binbaşı olduktan sonra, Ankara'daki 5. Kolordu Hayvan Hastanesi Müdürlüğüne atanır. Bu arada siyasi görüşüne yakın bulunduğu “Türk Halk İştirakiyyun Fırkası”na girer ve genel sekreterliğini yürütür. Bu parti daha sonra kapatılır. Cumhuriyet'in ilanından bir süre sonra da siyasi görüşleri nedeniyle tutuklanır. Hapisten çıktıktan sonra, eşiyile birlikte Sovyetler Birliği'ne yerleşir. Orada veteriner hekimlik

yapar ve veteriner hekimlik ile ilgili kitaplar yazar. Ancak Baytar Salih, bir süre sonra Sovyetler Birliğinde, Türkiye adına casusluk yapmakla suçlanarak hapse atılır ve 1954 yılında orada ölür (İlhan, 2019; Feyzioğlu,2005; Bekman, 1940).

Daha çok köylülerin sorunlarına yönelik köy romanları yazan, röportajlar yapan ve folklor çalışmaları bulunan Yaşar Kemal (1923-2015) “Bir Ada Hikayesi” serisinin ikinci kitabı olan ve 2002 yılında basılan “Karınca'nın Su İçtiği Yer” adlı eserde, bir savaştan sonra “Karınca Adası” adlı kurmaca bir adada yaşamlarını yeniden oluşturmaya çalışan insanların hüznü öyküsünü anlatır. Bu adaya gönderilen zor durumdaki kişilerden biri de “Baytar Cemil”dir. Baytar Cemil gerçek değil, kurmaca bir roman kahramanıdır. Askeri Veteriner olarak orduda çalışmış, Sarıkamış'ta Ruslara karşı savaşmış ve esir düşmüştür. Rusların esaretinden kurtulan birkaç kişiden biri olan Cemil, memleketi Van'a döner ancak, şehrin savaş nedeniyle boşaltılmış olduğunu acıyla görür. Savaşı lanetler ve savaşmak zorunda kalmaktan korkar ve nefret eder. Bu durum onun “Karınca Adası”na sığınmasına neden olur. Yaşar Kemal, uzun yıllar boyunca gazetecilik ve yazarlık yapmış ve çok sayıda insanla tanışmıştır. Baytar Cemil belki gerçek bir kişi değildir ama yazarın tanıdığı ve etkilendiği kişilerden –belki de bazı veteriner hekimlerden- derin izler taşıdığı düşünülebilir. Karıncanın Su İçtiği Yer romanındaki Karınca Adası, insanın evrensel acılarının dindirildiği kurgusal bir mekan, bir hayal adasıdır (Kemal, 2020).

Yazar Ömür Kurt (1982) 2023 yılında “Cepheye Koşan At” adlı romanını yayınlar. Eser, her bölümünde, kaniyla, canıyla bu kutsal savaşa ruh veren Türk askerlerinin özellikle, kahraman süvarilerin ve askeri veteriner hekimlerin destanıdır. Kitapta, Sakarya Muharebesinden, Büyük Zafer'e kadar geçen süreçte, Milli Mücadeleye katılan bir süvari atının öyküsü, tarihi gerçeklere dayandırılarak anlatılır. Roman, “Gülcemal” adlı bu atın, “Tekalif-i Milliye Emirleri” gereğince, ordu hizmetine verilmesiyle başlar. Atın adı, onun yeni binicisi olan süvari yüzbaşı Mehmet Efe tarafından, kazanılan bir muharebeden sonra “Karayel” olarak değiştirilir. Bu at ve süvarisi, Süvari Kolordusu Komutanı Fahrettin Altay Bey'in süvari grubuna girerler. Birçok çatışmadan başarıyla çıkarlar. Ancak Mangal Dağı'ndaki yoğun çatışmalar sırasında Mehmet Efe şehit düşer ve Karayel 'de yaralanır. Serbaytar yardımcısı Mehmet Turgut bey Karayel'i tedavi eder. Cephede ve cephe gerisinde Serbaytar Hulusi Bey ve yardımcısı Mehmet Turgut Bey ile diğer veteriner hekimler özveriyle çalışarak hayvanlara şifa dağıtmaktadırlar. Bir yandan da Ruam ve Sığır Vebası salgınlarıyla mücadele edilmektedir. Bu süreçte, Serbaytar yardımcısı Mehmet Turgut Bey, Samanlı Hayvan Hastanesinin başına getirilir (Kurt, 2023).

Bir süre sonra gösterdiği kahramanlıklardan ötürü, “Yıldırım” olarak tanınan efsanevi Kemal Bey bölgeye gelir ve yaraları yeni yeni iyileşen Karayel'i sahiplenir. Artık muharebelere Yıldırım Kemal, atı Karayel ile birlikte katılmaya başlar. Sakarya, Eskişehir, İnönü, Dumlupınar, Afyon ve Büyük Taaruz muharebelerine katılırlar ve İzmir'in Yunanlılardan kurtarılması için verilen savaşlarda büyük yararlılıklar gösterirler. Sonuçta, ünü dilden dile yayılan efsanevi kahraman Yıldırım Kemal, doğduğu İzmir şehrinin düşmanlardan kurtarılması uğruna 27 Ağustos 1922 günü şehit düşer. Yıldırım Kemal'in atı Karayel de ağır yaralanır. Karayel yaraları iyileştirildikten sonra, Konya'daki Nalbant Okulu'na gönderilir. Orada, yaşamının sonuna kadar, sakin bir şekilde yaşamasına karar verilir ve ata gazi madalyası takılır. Bu arada, Mustafa Kemal Paşa'nın dahice taktikleri ile Kurtuluş Savaşı sonunda kazanılır ve ülke yabancı emperyalist güçlerden temizlenerek Cumhuriyet ilan edilir.

Romanda, çok sayıda askeri veteriner hekim rol alır. Bu kişilerin hepsi tarihi gerçekliklerine uygun şekilde yazar tarafından canlandırılır ve hepsi başrollerdedir. Kitapta adı geçen tüm kişiler, yakın dönem veteriner hekimliği tarihimizin ve İstiklal Savaşımızın destansı kahramanlarıdır. Kitap yer yer belgesel bir roman özelliğine bürünür ve dalgalar halinde yayılan heyecana okuyucuyu da ortak eder.

Romanda, yazar Ömür Kurt tarafından veteriner hekim olduğu kabul edilen Yıldırım Kemal'in bu durumu ise halen belirsizliğini korumaktadır. Yıldırım Kemal (1898-1922), ilk ve orta öğrenimini İzmir'de tamamlar ve İstanbul'a giderek orada, Yüksek Baytar Mektebi'nde okumaya başlar. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle, 1916'da Yedek Subay talimhahına girer ve 1917 yılında yedek subay olur. Yıldırım Kemal'in Yüksek Baytar Mektebini bitirip veteriner hekim olduktan sonra mı ya da Yüksek Baytar Mektebi öğrencisiyken mi Milli Mücadeleye katıldığı günümüze kadar tam olarak aydınlatılamamıştır (Kabil, 2023). Tüm bunlara ek olarak, Yıldırım Kemal ile ilgili 2022 yılında Cevdet Cantürk tarafından “Yıldırım Kemal” adlı bir belgesel roman yayınlanır (Cantürk, 2022). Ayrıca, “Yıldırım Kemal: Kurtuluş Savaşı'nın Gerçek Bir Kahramanı” adı ile 1986 yılında Orhan- Erhan Dünder tarafından hazırlanan 10 ciltlik bir çizgi roman serisi de çıkarılır (Kabil, 2023).

Edebiyatımızda, köyü ve köylüyü konu edinen öykü ve romanlarda da veteriner hekimlere yer verilir. Bu alanda eser veren yazarlar arasında en başta gelenlerden bir de Fakir Baykurt (1929-1999)'dur. Köy Enstitüsünde öğrenim gören yazar, öğretmenlik yapar ve Milli Eğitim Bakanlığında çalışır. Fakir Baykurt “Cüce” adlı 1964 yılında yazdığı kitabında “Hayvanlar Yüzünden” adlı öyküsündeki başkahramanlar arasında bir veteriner hekime de yer verir. Olaylar, bir köy muhtarının ağzından anlatılır. Burada köylü ile devleti temsil eden bir baytar

arasında geçen ilginç ve ilginç olduğu kadar da düşündürücü bir olay nakledilir. Görev yaptıkları bölgedeki bir köyü ziyaret eden baytar ve hayvan sağlık memuru, köydeki köylülerin sakalları ve cahillikleriyle alay ederler. Bunun üzerine, köylüler, baytara ve hayvan sağlık memuruna saldırırlar. Devlet adına görev yapan baytar, köylülerden intikam almak için, köyde şarbon salgını olduğuna dair düzmece bir rapor hazırlar ve köyü karantina altına aldirtir. Köylü bu uygulamadan büyük zarar görür. Korku ve pişmanlık içinde sakallarını keserler; baytardan özür dilerler ve onun her türlü hakaretine katlanırlar. Bu şekilde baytar, köylülerden öcünü alır ve daha sonra salgının bittiğine yönelik yeni bir rapor yazarak karantinayı kaldirtir. Burada, devleti temsil ettiğine inanılan bir veteriner hekimin, gittiği yöredeki köylülere saygısızlık edip onları hor görmesi ve onlardan gördüğü tepkiye karşılık olarak da devletin kendisine verdiği yasal yetkiyi kötüye kullanması gözler önüne serilir (Baykurt, 1964; Yanardağ, 2007).

Hasan Kıyafet (1938) de Köy Enstitülü yazarlarımızdan birisidir. Öğretmandir. Bazı öykülerinde kırsal kesimdeki hayvancılığı, yine bu bölgede çalışan veteriner hekimleri ve köylünün elindeki hayvanları konu edinmiştir. Bu öykülerin en önemlisi, Hasan Kıyafet'in 1977 yılında yazdığı "Radar" adlı kitabında, "Öküz Doktoru" adlı öyküdür. Öküz Doktoru lakaplı Mehmet bu öyküde, Dik Yamaç köyünde, suni tohumlama yaparak, Montafon ırkı sığırları üretmek istemektedir. Bu durum, bir süre sonra onun için bir ideal haline gelir. Köy öğretmeni Feramiz ile bu konuyu defalarca konuşur ve öğretmene yapacaklarını heyecanla anlatır. Ancak köylünün, olayı ciddiye almaması, bazılarının babasız çocuk doğacak diyerek suni tohumlamaya karşı çıkması ve özellikle suni tohumlamadan doğan buzağların öleceğine olan inançları bir türlü değişmez (Kıyafet, 1977).

Köyde bir yandan, babasız buzağının sütünün helal olup olmadığı tartışılırken, bir yandan da bu döllerin Amerika'dan geldiğini iddia eden bazı köylüler, bu durumu bir namus meselesi haline getirirler. Öküz Doktoru Mehmet bu duruma "Bir tüp dölün ta Eskişehir'den buraya nasıl geldiğine akılları ermiyor ki. Spermaların kırk sekiz saatten fazla yaşamadığını bilmiyorlar ki" sözleriyle isyan eder ve devletin bu konuda köylüye verdiği destekleri sıralar. Mehmet'in kendisini görevine adanmış, az bulunur çalışkan insanlardan olduğunu belirten yazar, onun köylüyü ve köyü çok sevdiğini ve onların yoksulluğunu yok etmek istediğini anlatır. Yıllar geçer ve köylü en sonunda Mehmet'in dediklerini dinler ve ineklerine suni tohumlama yaptırır. Tüm bozkır sarı Montofondan geçilmez. Öküz Doktoru Mehmet bu idealini gerçekleştirmiş ama bu uğurda bir jeep kazasında kolunu kaybetmiştir (Kıyafet, 1977).

Tarık Buğra 1980 yılında yayınladığı "Dönemeçte" adlı romanında bu kez, Türkiye'nin tek partili rejimden çok partili rejime geçiş sürecini irdeler. Yazar burada özellikle, aralarında

veteriner hekimlerin de bulunduğu taşradaki aydın kesimin sıkıntı ve çatışmalarını gözler önüne serer. Romanda Tarık Buğra, Dr. şerif karakteri üzerinden; veteriner hekim, savcı, öğretmen ve mühendis gibi kasabanın aydın kesimini oluşturan kişilerin memleket meseleleriyle hiç ilgilenmediklerini, yılda bir kitap bile almadıklarını, yanlarında getirdikleri kitapları hiç okumadıklarını eleştirel bir dille okuyucuya iletir (Buğra, 1996). Bunun yerine kumar oynayıp içki içen bu kişilerin içlerinde buldukları çıkmazı yazar, kasaba doktoru şerif Bey ile kasaba veteriner hekimi arasında geçen şu diyalog eşliğinde okuyucuya iletir:

“-Baytar bugünlerde hangi kitabı okuyorsun ?

-Aynştayn'ı (Veteriner Hekim gülmektedir)”

Tarık Buğra kitapta, Dr. şerif karakteri üzerinden şu yorumlarda bulunur: “Nah işte şuradakilerin yalnız veterineri değil, savcısı, yargıcı, öğretmenleri, mühendisi dâhil bir tekinin bir yıl içinde bir tek kitap aldığı olmazdı. O pis gazeteler bile, sadece günün kavgası, çekişmesi ne ise ancak ona göre okunurdu. Ve mesleklerinden de kopup gitmişlerdi. Dünya, her konuda buluyor, buluşturuyor, boyuna gelişiyor, kendi kendini yeniliyordu. Bu gelişmeler de herkese açıktı. Ama başını çevirip de bakan kim?”(Buğra, 1996). Romanda, veteriner hekimin adı kullanılmaz. O aydın kesimin sadece bir parçasıdır. Doktor, savcı, öğretmen ve mühendis gibi mesleklerini, isimleri yerine kullanan kişilerden birisidir. Yazar, ülkede, eğitim görmüş Türk aydınlarının bencilliklerinden ve dolayısıyla toplumu geliştirmek için bir şeyler yapmamalarından çok rahatsızdır (Buğra,1996; Öcal, 2007). Ancak tüm bu eleştirilere karşın, şehirlerden uzakta, ilçelerde, kasaba ve köylerde güç koşullar altında hayvan sağlığı hizmetlerini sürdürmeye çalışan veteriner hekimlerin, ülke hayvancılığına yaptıkları anlamlı katkıların önemi ve büyüklüğü de unutulmamalıdır.

Yazar Ahmet Ümit (1960) ise, polisiye roman geleneğinin son dönemdeki en önemli ve başarılı temsilcilerindendir. Onun “İstanbul Hatırası” adlı 2010 yılında kaleme aldığı romanının en önemli kahramanlarından biri de Veteriner Hekim Demir Cinman'dır (Ümit, 2014). Roman şöyle kurgulanmıştır: Veteriner Hekim Demir Cinman ile Yekta ve Handan; çocukluk arkadaşlarıdır. Yekta ile Handan evlenmiş ve Umut adında bir çocukları olmuştur. Handan ile oğlu Umut, bir Bizans sarnıcının yıkılan duvarı altında kalarak talihsiz bir kazaya kurban giderler. Bu durum Yekta'yı derinden yaralar. Yekta, bir süre sonra eşinin ve oğlunun usulsüzlük ve ihmallerle dolu bir kazaya kurban gittiğini anlar ve bunu kabullenemez. Handan'a karşı çocukluğundan beri derin duygular besleyen Veteriner Hekim Demir Cinman'ın da yardımıyla intikam almak için cinayetler işlemeye başlar (Ümit,2014).

Veteriner hekim Demir Cinman'ın iri ve güçlü bir fiziksel yapısı vardır. Ayrıca sert bir yüz ifadesine sahiptir. Soğukkanlı, kararlı ve içe dönüktür. Genel olarak mutsuzdur ve hayatın anlamını sorgular. Veteriner Hekimliği eğitimini Almanya'da almıştır. Mesleğini çok sever, ilgili ve başarılı bir veteriner hekimdir. Mesleki geliri bir hayli yüksektir. Kendisini hayvanlara adamıştır. Hayvanlarla konuşarak iletişim kurar. Balat semtindeki evinin yanında kendisine ait bir veteriner kliniği vardır. Veteriner Hekim Demir Cinman görüldüğü gibi; Avrupa'da öğrenim görmüş, hayvan sever, hayvan haklarına ve hayvan refahına duyarlı, deneyimli, hastalarına etik ilkeler doğrultusunda yaklaşımlarda bulunan ve onlarla başarılı bir iletişim sergileyen, mesleki yönden yeterli ve saygın bir veteriner hekimdir. Ancak Veteriner Hekim Demir Cinman'ın özel yaşamında uğradığı büyük kayıplar ve Bosna'da yaşadığı savaş deneyiminin travmaları, ondaki oç alma duygusunu ortaya çıkararak harekete geçirmiş ve işlenen cinayetlere yardımcı olmasına neden olmuştur (Ümit, 2014).

Yazar, Veteriner Hekim Demir Cinman karakterini yaratırken, bir yerde onun yardımcı olduğu cinayetler ile yurt dışında aldığı veteriner hekimliği eğitiminin, veteriner hekimliği mesleğinin ve mesleki uygulamalarının hiçbir ilişkisi olmadığını da savunur. Bu nedenle, kitapta adı geçen veteriner hekimin yer yer, hayvanlara karşı gösterdiği sevgi ve şefkate dikkat çeker. Ahmet Ümit, kitabının «Teşekkür» bölümünde; “Jako papağanları konusunda önemli bilgiler veren Veteriner Hekim Halil Aykın'a da teşekkür eder”. Yazar, kitabında Veteriner Hekim Demir Cinman karakterini yaratırken, yukarıda adı geçen veteriner hekimi ya da hekimleri klinikte gözlemlemiş ve bu kişi ya da kişilerden, hem hayvanlar hem de veteriner hekimliği mesleği ile ilgili olarak ileride kitabında kullanacağı bilgileri edinmiş olabilir.

Türk edebiyatında ilk kez bir polisiye romanda, seri katile yardım eden bir veteriner hekim karakteri çizilmiştir. Dikkat çekici bir girişim olan bu yaklaşımın altında, son yıllarda veteriner hekimliğe artan ilgi, veteriner hekimlerin toplumumuzda çok daha etkin olmaya başlamaları ile veteriner hekim kliniklerinin sayıca artışı sayılabilir. Ayrıca, tüm bunlara ek olarak, sinema filmleri ve televizyon dizi filmlerinde de veteriner hekim karakterine daha sık rastlanması, özellikle son derece renkli ve özel bir çalışma alanı olan veteriner hekimliğin, toplumumuzca öneminin daha iyi anlaşılmasına başladığının da bir göstergesidir.

Genç yazarlarımızdan Meryem Soylu'nun Yazdığı “Baytar Hanım-1 Güriz (2021) ve Baytar Hanım-2 Saye (2023)” adlı iki ciltlik romanının kadın başkahramanı “İnci Sargın” bir veteriner hekimdir. İnci Sargın, zengin bir ailenin kızıdır ve İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi'ni bitirip kendisine, İstanbul'da pet hayvanlarına baktığı küçük, mütevazı bir klinik açar. Ancak annesinin sürekli işine karışması ve annesinin çevresini oluşturan zengin ve şımarık, gösteriş

meraklısı hayvan sever dostlarını sürekli kliniğine göndermesi onu bunaltır. Bir süre sonra, Veteriner Hekim İnci Sargın, ailesinin kendisini zorla evlendirmek istediği kişiyle evlenmemek için kliniğini de kapatıp Güneydoğu'da doktorluk yapan kız arkadaşının yanına sığınır. Bu arada, İstanbul'da uçağa binmeden önce Cihangir adlı bir subayla tanışır ve ondan etkilenir. Gittiği şehirde, eşinin tayini başka şehre çıkan sınıf arkadaşı, ona kliniğini ve arazi aracını devreder. Ancak bu klinik daha çok büyükbaş hayvan kliniğidir. Kapıdan girince bir makam masası ve iki koltuk vardır. Arka tarafta cam bir bölmeyle ayrılan bir muayene odası bulunur. Sonunda Veteriner Hekim İnci Sargın, resmi başvurularını tamamlayıp İstanbul'dan çok uzakta “İnci Veteriner Kliniği”ni hizmete açar (Soylu, 2021).

İlk gün birkaç hastaya ilaç satar. İstanbul'da kedi ve köpeklere bakan İnci Sargın, bu yeni kliniğinde daha çok at, sığır, manda gibi büyükbaş hayvanlara bakacaktır. Taşrada, büyük şehirden uzakta genç bir kızın klinik yapması onu çok zorlar. Hasta sahibi olan köylülerle yaşadığı sorunlar, iletişim zorlukları, onu yıpratır. Bir kez zengin bir köylünün tacizinden zor kurtulur. Ancak, zamanla köylüler bu kadın veteriner hekimi kabul ederler ve onu sahiplenirler. Ona “Baytar Hanım” adını verirler. Bu arada İnci, havaalanında tanıştığı subay arkadaşı Cihangir'in, yörede, başı her sıkıştığında yardımına koşmasından çok mutludur. Ayrıca, kliniğinde Yusuf adlı 16 yaşında becerikli bir de yardımcısı vardır. İşleri gittikçe açılır. Bir ineğe doğum için gider ve 2.5 saat süren bir sezaryen operasyonu ile yavruyu sağlıklı şekilde dünyaya getirtir. Bu onun ilk doğumudur ve buzağıya “İnci” adı verilir. Baytar Hanım bu durumu “İşte benim mesleğimin en güzel, en sevdiğim yanı buydu. Bir cana yardım etmek, yeni bir canın dünyaya gelişine vesile olmak. Bu paha biçilemezdi” şeklinde ifade eder. Arada bir muhabbet kuşlarına ve diğer tür hayvanlara da bakar. Zamanla halk onu sever ve çok güvenir. Kitapta yaşanan bir dizi olaydan sonra, İnci, veteriner kliniğini kapatıp Cihangir ile evlenir ve roman sona erer (Soylu, 2022).

Kitapta, Veteriner Hekim İnci Sargın karakterini yaratan ve onun mesleki uğraşlarıyla ilgili detaylı bilgiler veren yazar Meryem Soylu'nun, veteriner hekimliği mesleği üzerine bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Yazarın, eğitimi ve mesleği ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadığıdır. Romanın tamamen bir kadın veteriner hekimin gözünden anlatılması esere, veteriner hekimlik yönünden ayrı bir önem kazandırmaktadır. Ayrıca, başkahramanı veya esas karakteri bir kadın veteriner hekim olan bu romanın, edebiyat tarihimizde ve veteriner hekimliği tarihimizde bir ilk olduğu gerçeği de gözden uzak tutmamalıdır.

Görüldüğü gibi edebiyatımızda, veteriner hekim imgesinin ilk örnekleri 20. Yüzyılın başına tarihlenmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak günümüze kadar uzanan süreçte,

dönemin en önemli yazarlarınca kaleme alınan romanlarda, genellikle askeri veteriner hekimlerin rol aldıkları siyasi olaylar anlatılır. Askeri veteriner hekimlerin siyasi yönleri güçlüdür. İttihat ve Terakki döneminden başlayarak öğrencilik ve askerlik yıllarında hep siyasetin içinde olmuşlardır. Bu kişilerin siyasi kimlikleri, veteriner hekim kimliklerinin hatta yer yer asker kimliklerinin de ötesine geçmiştir. Tüm bunlara ek olarak edebiyatımızda, yine askeri veteriner hekimlerin Kurtuluş Savaşı'nda gösterdikleri destansı kahramanlıkları konu edinen romanlar ve belgesel romanlar da yayınlanmıştır.

Romanlarımızdaki en önemli veteriner hekim karakteri, ulusal şairimiz Mehmet Akif Ersoy'dur. Bugüne kadar Mehmet Akif'in roman kahramanlarından biri olduğu, belirleyebildiğimiz toplam dokuz roman yayınlanmıştır. Ancak bu romanlarda hasta hayvanları muayene eden bir veteriner hekim yerine, daha çok İstiklal Marşımızın yazarı, milletvekili, şair ve filozof bir veteriner hekim anlatılmıştır.

Yine köylerde çalışan veteriner hekimler, köy romanlarında rol alırken, kasabalarda ve ilçelerde görev yapan veteriner hekimlerin sosyal ve kültürel sorunlarını gözlemleyen romanlar da yazılmıştır. Ayrıca, son yıllarda ilk kez polisiye bir romanda boy gösteren bir veteriner hekimin yanı sıra, İstanbul'da okuyup bu şehirde açtığı pet kliniğinde çalışan ve daha sonra kırsal kesimde veteriner hekim olarak görev yapan kadın veteriner hekimlerin yaşamlarından kesitler sunan romanlar da okuyucu ile buluşmuştur.

4. SONUÇ

Sonuç olarak sanılanın aksine; başlangıcından günümüze kadar, veteriner hekimliği konu edinen veya veteriner hekimlerin rol aldığı toplam 20 roman/öykü kitabı yayınlanmıştır. Bunun dokuz tanesi Mehmet Akif Ersoy'u konu edinmiş geriye kalan 11'i ise askeri ya da sivil veteriner hekimleri konu edinmektedir. Son yıllarda, veteriner hekim imgesini konu alan edebi eserlerde de ciddi bir artış söz konusudur. Bu artışta, veteriner hekimliğin toplumumuzda artan öneminin rol oynadığı söylenebilir. Veteriner hekimliğin ve veteriner hekimlerin, ülkemizde daha geniş kitlelerce tanınması için gelecekte de, roman, öykü, tiyatro, sinema ve dizi film gibi alanlarda ürün veren sanatçıların daha çok desteklenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Asiltürk, B. (2010). Reşat Nuri Güntekin romanlarında doktor tipleri. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 17, 17–38.

Baykurt, F. (1964). *Cüce*. Remzi Kitabevi.

Bekman, M. (1940). *Veteriner tarihi*. Ankara Basım ve Ciltevi.

- Buğra, T. (1984). *Küçük ağa*. Ötüken Yayınları.
- Buğra, T. (1996). *Dönemeçte*. Ötüken Yayınları.
- Buğra, T. (2004). *Firavun imanı*. İletişim Yayınları.
- Cantürk, C. (2022). *Yıldırım Kemal: Belgesel roman*. Günce Yayınları.
- Çalışlar, A. (1988). *Türk ve dünya edebiyatçıları ansiklopedik sözlüğü (Cilt 1-4)*. Remzi Kitabevi.
- Feyzioglu, N. (2005). Attila İlhan'ın iki romanında halk ve halk kültürü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2): 207–220.
- Geçer, O. (2020). Ömer Seyfettin'in "Pireler" hikâyesinin alegorik okuma denemesi. *Türk Kültürü*, 1:45–53.
- Gürbüz, A. (2013). Küçük Ağa romanının tematik ve yapı bakımından incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 6(1): 839–858.
- İlhan, A. (2019). *Allah'ın süngüleri*. İş Bankası Yayınları.
- Kabil, E. (2023). İzmir'in işgal günlerinden şehadete Yıldırım Kemal. *Global Savunma*, 4(43):80–87.
- Karaalioglu, S. K. (1983). *Türk romanları*. İnkılap ve Aka Kitabevi.
- Kemal, Y. (2020). *Bir ada hikâyesi: 2. Karıncanın su içtiği yer*. Yapı ve Kredi Bankası Yayınları.
- Kıyafet, H. (1977). *Radar*. Yeni Büyük Dağıtım Yayınevi.
- Koç, S. Ö. (2018). Tarık Buğra'nın *Firavunun İmanı* romanı üzerine yeni anlam arayışı. *Türk Dili Dergisi*, 68(804): 210–219.
- Kuntay, M. C. (2022). *Mehmet Akif Ersoy: Hayatı, seciyesi, sanatı*. Everest Yayınları.
- Kuntay, M. C. (1998). *Üç İstanbul*. Oğlak Yayınları.
- Kurt, Ö. (2023). *Cepheye koşan at*. Doğan Yayıncılık.
- Öcal, O. (2007). *Dönemeçte* romanında yapı ve tema. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 22:101–117.
- Seyfettin, Ö. (2024). Türkçe reçete. *Seçme hikâyeler – Pireler*. Can Yayınları.
- Soylu, M. (2021). *Baytar Hanım -1 Güriz*. Dokuz Yayınları.
- Soylu, M. (2022). *Baytar Hanım -2 Saye*. Dokuz Yayınları.
- Sümbüllü, Y. Z. (2017). Kemal Tahir'in *Kurt Kanunu* romanı üzerine aşkın çözümleme. *ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED)*, 2:59–90.
- Tahir, K. (1982). *Kurt Kanunu*. Tekin Yayınevi.
- Terzioğlu, A., & Yıldırım, N. (1984). Türk edebiyatında doktor ve eczacı motifi. *Toplum ve Hekim*, 6(33):45–49.

Ümit, A. (2014). *İstanbul hatırası*. Everest Yayınları.

Yanardağ, M. F. (2007). Fakir Baykurt'un hikâyelerinde tema. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1): 227–263.